

H I S P A N I A.

fer laboris: non paucas item esse Græcorum, una cum Latinis, vel ab ipsorum Græcorum commercio invecetas. Nihil dicam de Arabicis, quibus mirum quam scateat. Quum autem Hispania vasta ac diffusa sit regio, variaque habeat regna & principatus, etiam linguæ, ut fieri solet, varias patitur dialectos. Omnium purissima fertur esse Castellana: qua quicquid æternitatem meretur, quicquid memoria dignum, hodie conscribitur. eam enim volunt proxime ad Latinam accedere. à Castellana elegantia reliquæ, Portugallica, Annaluzica, Granatensis, & aliæ nonnihil abeunt. Extremis Portugallis peculiare est idioma ex Gallico Castellanoque confusum, non inelegans, neque auditu ingratum. Valentini & Cataloni lingua progenitorum, cui cum Narbonensi nonnihil affinitatis, uti dicuntur. Granatenses barbaricæ gentis & originis, Christianorum consuetudine ac convictu Castellanam didicerunt, vernaculæ pene obliti. qui vero montes asperos & inaccessibiles, quos *Alpuxarras* vocant, incolunt, & ad quos victorum arma pervenire nequierunt, suis adhuc moribus linguaque, (quæ vix alia, quam Syrorum, Arabum, Maurorum,) utuntur, *Ara-viza* ab Arabibus vulgo nominatur. duratque ejus usus non solum in Granatæ, ut dixi, montanis, verum etiam in multis Andaluziæ, Valentia, Arragoniæque locis. Cantabri primigeniam suam linguam à reliquis omnino discrepantem retinent, unde & matricibus linguis eam annumerat Scaliger. Ratio minus mutata linguæ est, partim quod irruptiones pleræque, cum ex Africa, tum ex orbe Romano, per mare mediterraneum factæ fuerint in eas partes, quæ hodie Catalonia, Valentia, Murcia, Granada, Andaluzia; non per montana illa aspera, ut hodieque inaccessa: partim, quod per faciliora & maritima loca Hispaniam ingressis, quo minus Cantabros inquietarent, obstiterint montes illi, qui perpetuis jugis ab ipso Pyrenæo per mediam Hispaniam procurrunt ad Artabrum usque promontorium, nunc *Cabo de finis terra*, quique

populos faciebant Ultramontanos, aggressu ex meridionalibus locis difficiles, cum reliqui versus Austrum Cismontani adventantium armis, prædæ, libidini, omnino essent expositi.

Excelluere inter Hispanos permulti: Pomponius Mela, Silius, Iustinus, Lucanus, Seneca, Martialis & Columella, Quintilianus, & ex nostris Christianis Iuvenus, qui sub Constantino vixit, Prudentius, qui sub Theodosio, Fulgentius, Isidorus, Paulus Orosius, Burgenfis, alique. Ex Iudæis vero & Saracenis Abenezra, David & Moses Kimchi, Avicenna, Averroes, Rhafes, Albumazar; & hodie etiam præclari inter illos viri inveniuntur, ut ne quis effectam ejus loci naturam arbitretur. Mulieribus illud proprium quondam fuit, opere rustico sumtum sibi comparare, arma & choreas interea tractantibus viris:

*Hec requies ludusque viris, ea sacra voluptas,
Cætera femineus peragit labor: addere sulco
Semina, & impresso tellurem vertere aratro
Segne viris. quicquid duro sine Marte gerendum est
Callaici conjunx obit irrequieta mariti.*

Si Gallum cum Hispano contuleris, incertus eris, utrum præferas. Galli majore ferocia, quam arte pugnant, Hispani etiam consilium adhibent. Hispanus eques cursu valet, Gallus cataphractus in pretio est. Galli ore libero & soluto, Hispani taciturno. Gallus lætus, & in conviviis liberalior, Hispanus parum *συμπρωγος*: severitatem ille affectat, quam Gallus ridet. Gallus merum potat, Hispanus aquam. Gallus in advenas hospitalis, Hispanus *ἀξενος*. Hispanicus sermo gravior, Gallicus suavior. Gallia ubique culta, Hispania multis locis *εμπύνη*, rara & deserta. In Hispania multi Principes, Duces, Comites: in Gallia perpauci. Plura de Hispania qui volet, petat ex Strabone lib. 3, Diodoro Sic. lib. 6, Stephano de urbibus: Philostrato lib. 5 de vita Apollonii, Ptolemæo lib. 2, cap. 4, Dionysii periegesi, Plinio lib. 3 & 4, Mela lib. 2 & 3, Martiano in sexto, Silio Italico lib. 1, aliisque.

Virri docti.

